

Els intel·lectuals i la política

La noció d'intel·lectual és més europeocentrista que anglosaxona. En el món de parla anglesa predomina més aviat la figura de l'expert i és més escèptic respecte de les explicacions i avaluacions generals fetes per un mateix autor sobre temes polítics, socials i culturals.

D'altra banda, les relacions dels intel·lectuals amb la política dista de ser una relació senzilla i unívoca. L'experiència del segle XX mostra multitud d'exemples de persones culturalment reconegudes i socialment influents que s'han equivocat radicalment sobre el significat, per exemple, del nazisme o el comunisme. Els totalitarismes han seduït bona part dels intel·lectuals europeus. Alguns els justificaven en termes d'una necessitat temporal dins d'una lògica històrica de progrés. L'enyorat Manolo Vázquez Montalbán resumia aquestes al·lucinacions teòriques amb la seva ironia habitual: "¿Com és possible que unes persones tan intel·ligents puguin arribar a ser políticament tan babaves?"

El tema de l'impuls eròtic cap a la veritat s'ha presentat des dels temps clàssics com una lluita entre les pulsions moral-racionals en recerca de la veritat i les pulsions passional-irracional dels humans. La referència és el diàleg *Fedre* de Plató. L'al·legoria és un auriga (la raó) que tracta de controlar un carro estirat per dos cavalls que representen aquests dos tipus de pulsions. Naturalment, li costa molt que els dos cavalls avancin en una mateixa direcció vers el desitjat món de les idees. La conducció sempre és difícil i el resultat incert. Pot acabar en desastre.

Vegem alguns exemples dispers d'aquesta tensió: Heidegger defensa una metafísica de *l'Ésser i temps* i legitima el nazisme, dues coses que avui semblen prou congruents entre elles. Sartre reflexiona amb una indiscutible densitat a *L'Ésser i el no-res*, però justifica fins molt tard les atrocitats de l'estalinisme. Fins i tot Benjamin mostra un rerefons intel·lectual erràtic, que va des de la influència primigènia de Carl Schmitt fins a escrits marxistes que li són intel·lectualment incòmodes i que, de fet, no s'avenen gaire amb les seves lúcides crítiques de l'art contemporani. L'onada dels *maîtres-à-penser* francesos (Foucault, Glucksman, Derrida, etcètera) va donar suport a Mao o a la revolució iraniana. Un aire de família recorre

els projectes de mil·lenaristes, puritans, jacobins, bolxevics, feixistes, maoistes, fonamentalistes religiosos, etcètera.

Com a mínim hi ha quatre components, combinats en intensitats diferents, que expliquen aquestes derives: 1) Una "voluntat de poder", d'influència política, sovint poc dissimulada. 2) La tendència a les dualitats analítiques de la "tirania de la ment discontinua" (R. Dawkins). 3) Una simple manca de coneixements científics o històrics, amagada pel fet de raonar des d'una suposada superioritat analítica o moral, i 4) Les presumpcions epistemològiques de la "fal·làcia de l'abstracció".

Anomeno fal·làcia de l'abstracció la pretensió que un raonament és analíticament més profund i definitiu quan inclou els termes més abstractes possibles en el llenguatge de l'argumentació.

Es tracta d'una fal·làcia que transita per dues vies que indueixen a error: A) crear la sensació que si s'apuja el grau d'abstracció dels termes analítics, el raonament té més abast empíric (cosa notòriament falsa), o B) construir una estratègia retòrica que defuig els punts conflictius sota l'aparença que s'ha arribat al moll de l'os del problema. Aquestes dues vies es presenten sovint com el pas "de l'anècdota a la categoria", un camí que no sempre resulta adequat ja que fa perdre la riquesa informativa inherent als casos concrets a analitzar. Alguns filòsofs mostren una repetida tendència a caure en aquesta fal·làcia. Tanma-

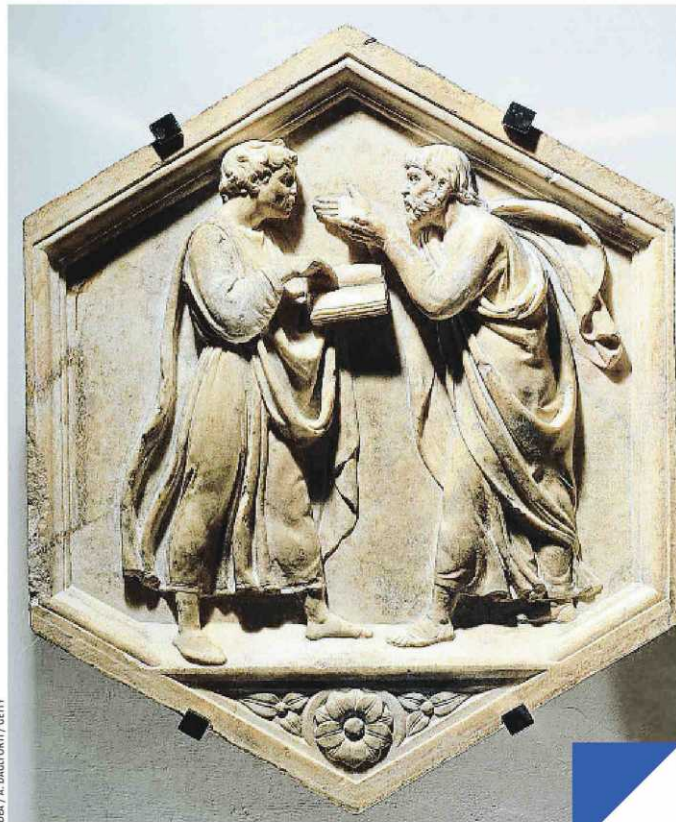
L'experiència del segle XX mostra que la relació entre els uns i l'altra dista de ser senzilla i unívoca

teix, Hegel, precisament Hegel (!), un dels filòsofs més abstractes i de llenguatge més fosc, ja advertia sobre aquest miratge epistemològic.

Naturalment, en les democràcies del segle XX també hi ha hagut intel·lectuals molt més ben orientats en termes epistemològics i polítics. La llista també és llarga: Russell, Camus, Aron, Berlin, etcètera.

Plató s'equivocava en l'al·legoria. En l'àmbit polític no és convenient que l'auriga sigui la raó teòrica. Sabem que la raó crea monstres i que els productes teòrics del llenguatge produeixen miratges que ens fascinen. Cal que l'auriga siguin les pràctiques institucionals de les democràcies liberals, aquests productes històrics d'al·luvió que tant han costat d'aconseguir. Malgrat totes les seves limitacions, són els millors productes polítics que la humanitat ha estat capaç de generar. El focus de les anàlisis cal situar-lo en les realitzacions pràctiques, no en les declaracions ideològiques. I això s'ha pensat millor des d'Amsterdam, Londres, Filadèlfia o Toronto, que des de Berlín, París, Roma o Moscou.

Acabem d'una manera més *estival*. Una coneguda definició diu: "Un intel·lectual és algú que ha trobat alguna cosa més interessant que el sexe" (E. Wallace). Molt bon estiu!●

DBA / A. DIGIOLINI / GETTY

El focus de les anàlisis cal situar-lo en les realitzacions pràctiques, no en les declaracions ideològiques

Plató i Aristòtil discutint. Rajola de marbre de Luca della Robbia